

ПРОСТРАНСТВЕНИ НЕРАВНОВЕСИЯ ВЪВ ВЪЗРАСТОВИЯ МИГРАЦИОНЕН ПРИРАСТ НА НАСЕЛЕНИЕТО В Р БЪЛГАРИЯ

Станка Жекова¹

Резюме. В доклада са представени резултати от изследване на пространствената неравномерност на възрастовата нетна миграция в България. Използван е кореспондентен анализ за обособяване на териториалните единици в страната, които се отличават съществено от останалите по възрастов профил на нетния миграционен поток. Приложението на кореспондентния анализ е осъществено на базата на диференцирано по местоживееене двумерно разпределение на нетния миграционен поток по области и по възраст на мигрантите за 2014 г. В резултат на приложението на метода на преден план са изведени териториалните единици, които детерминират пространствената вариация на възрастовия миграционен прираст в България. Те са анализирани от гледна точка на възрастовия състав на нетния миграционен поток и влиянието му върху възрастовата структура на населението им. В заключение са направени изводи и обобщения на получените резултати.

Ключови думи: възрастова нетна миграция, пространствени неравновесия, миграционен прираст

Основен демографски проблем със световно измерение е влошаването на възрастовата структура на населението в резултат на неговото остаряване. Характерните за съвременните демографски условия процеси на намаляване на раждаемостта и нарастване на средната продължителност на живота рефлектират върху изменението на общия брой на населението и върху съотношенията между броя му в отделните възрастови групи. Допълнително влияние върху формирането на възрастовата структура оказват миграционните процеси, променящи в положителна или негативна посока възрастовите съотношения в броя на населението, в зависимост от посоката на миграционните потоци и възрастовата структура на мигрантите. Териториалната насоченост на миграционните потоци (към или от страната и към или от съответната териториална единица) определя механичните промени в пространственото разположение на населението, а възрастовият състав на мигрантите смекчава или засилва неравномерността във възрастовата структура на приемащото население. Това, от своя страна, рефлектира върху интензивността на естествените възпроизводствени процеси на приемащото население и генерира нови условия за промяна на възрастовата му структура. В този смисъл може да се говори за двупосочно влияние на миграционните потоци върху възрастовата структура на населението – директно, чрез промяна в съотношенията между различните възрастови

¹ Доц. д-р Станка Жекова – Икономически университет – Варна
Адрес за контакти: zhekovas@ue-varna.bg

групи население, и индиректно, чрез модифициране на основните естествени демографски процеси. И докато ефектът от директното влияние е непосредствен, индиректният ефект се проявява със закъснение във времето. Като се вземе под внимание връзката между броя и възрастовата структура на населението и функционирането на икономиката и социалната сфера, може да се обобщи, че миграционните потоци, променяйки териториалното разпределение на населението и неговия възрастов състав, променят и условията и насоките за развитие на икономическите и социалните процеси в териториалните общности. Нетната миграция засяга както местните пазари на труда и икономиката като цяло, така и функционирането на редица социални системи като образование, здравеопазване, социална защита и пр. В този смисъл изследването на миграционните потоци като фактор за възможно оптимизиране на възрастовата структура и намаляване на застаряването на регионалните групи население кореспондира не само с демографския, но и със социално-икономическия аспект на развитието на териториалните единици. То е база за формиране на пространствено диференцирана демографска и социална политика и разработване на програми, насочени към уязвими, от гледна точка на негативно влияещи им миграционни процеси, териториални единици.

Целта на настоящото изследване е да изведе на преден план териториалните единици в България, които се отличават съществено от останалите по възрастов профил на нетния миграционен поток. Чрез концентрирането или отдаването на мигранти от конкретни възрастови групи, тези единици детерминират пространствените неравновесия във възрастовия миграционен прираст на населението. Достигането до пространствените акценти на възрастовата нетна миграция ще позволи фокусиране на вниманието върху териториалните единици, носители на завишен реален и потенциален риск от възрастова дисбалансираност в броя на населението им. То ще даде възможност и за последващ анализ на условията и факторите, детерминиращи концентрацията или отлива на население от определени възрастови групи и възможните отражения на тези процеси върху социално-икономическия потенциал на съответната териториална единица.

ПРОСТРАНСТВЕНИ АКЦЕНТИ НА ВЪЗРАСТОВИЯ СЪСТАВ НА НЕТНИТЕ МИГРАЦИОННИ ПОТОЦИ

Движението на миграционните потоци може да се наблюдава и изследва на базата на териториални единици с различно ниво на агрегация. Като базова териториална единица за целите на изследването е приета областта, разделена на две агрегационни равнища – градове и села. Този избор почива на две съображения: първо, дезагрегацията на нетния миграционен поток по възрастови групи намалява чувствително обемите на изследваните съвкупности, което крие риск за случайност при тяхното формиране на по-ниско пространствено равнище; второ, разделянето на областите на градове и села създава възможност за разкриване на характерни закономерности при формирането на миграционните потоци в зависимост от местоживеенето на мигриралите лица. Такива закономерности са налице и обикновено се изразяват в по-висока нетна